

Arz güvenliği tartışmaları 2007'ye damgasını vuracak...

ENERJİDE KRİZ ÇANLARI

2006 yılına Rusya-Ukrayna çekişmesi nedeniyle doğalgaz kriziyle merhaba diyen Türkiye, 2007 yılına da İran'la yaşanan doğalgaz kriziyle başladı. Yılın ilk günlerinde 3 dağıtım bölgesinin özelleştirme ihalesinin seçim sonrasına ertelendiği açıklandı. TÜPRAŞ'ın yüzde 14.76'lık hissesinin satışına ilişkin verilen iptal kararı Danıştay tarafından onandı. Enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimine sağlanan alım garanti süresinin uzatılması ve nükleer santral kurulumuna ilişkin yasalar TBMM'de görüşülmeye başlandı. Çalışması bitirilen rüzgar atlası ile Türkiye'nin rüzgar potansiyelinin 48 bin megavat olduğu belirlendi. Yılın ilk ayında yaşanan bu gelişmeler, enerjinin 2007'nin ilk günlerinden itibaren önemli bir gündem maddesi olacağını gösterdi.

Petrol Faturası 15 Milyar Doları Aştı

Petrol ve doğalgaz alanında yüksek dışa bağımlılık oranıyla ciddi bir ithalat faturası ödeyen Türkiye için petrol fiyatlarındaki artış geçen yılın ilk yarısında can yakıcı konulardan birini oluşturdu.

Uluslararası ham petrol fiyatları, 2004 yılının ikinci yarısından itibaren 30 dolar civarındaki seviyesinden hızlı bir yükseliş eğilimine girdi. Petrol fiyatları, 2005 yılı son çeyreğinde 60 dolar düzeyinde bir duraklama gösterdikten sonra 2006 yılı temmuz ayında 75 dolar civarında zirve yaptı. Yıllık ortalama fiyat ise 65 dolar ile önceki yıla göre 10 dolar, 2004 ortalamasına göre ise 26 dolarlık bir yükseliş gösterdi.

Uluslararası piyasalarda ham petrol fiyatları sürpriz yapmaya devam ediyor. Geçen yıl başlarında ABD-İran gerginliği ile hızlı bir yükselişe geçen ve 80 dolar sınırından dönen varil fiyatı, son günlerde kuzey yarımkürede olağandışı ılıman kış mevsimi ve ABD'de güçlü yakıt stokları nedeniyle yıl başından bu yana yüzde 16 gerileyerek, 50 dolar civarında seyreliyor. Fiyatların son 6 ayda yüzde 31 düşmesi Türkiye gibi petrol ithal eden ülkeleri sevindiriyor.

Türkiye, tükettiği toplam enerjinin yaklaşık yüzde 40'ını oluşturan yıllık 32 milyon ton petrolün yaklaşık yüzde 90'ını ve 30 milyar metreküp doğalgazın ise tamamına yakınına ithal ediyor. Yapılan ithalat için ödenen döviz tutarı, uluslararası petrol piyasalarındaki fiyat hareketlerine

bağlı olarak önemli rakamlara ulaşıyor. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın verilerine göre 2005 yılı Ocak-Kasım aylarında petrol ve petrol ürünleri ithalatına 11 milyar 286 milyon dolar, 2006 yılı aynı döneminde ise yüzde 34.8 artışla 15 milyar 208 milyon dolar ödendi.

İhtiyacın ne kadarının iç üretimle karşılandığına bakıldığında, ülkenin her yıl giderek artan enerji talebi nedeniyle yakın bir zamana kadar ihtiyacın yüzde 25'ini karşılayan iç üretiminin bugün ancak talebin yüzde 7'sini karşılayabildiği görülüyor. Yeni rezervlerin bulunamaması halinde doğalgazın yanı sıra petrolde de tamamen dışa bağımlı hale gelme riskine dikkat çekiliyor.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC) Projesi 4 Haziran 2006 tarihinde Ceyhan İhraç Terminali'nden yüklenen ilk petrol tankeri ile işlemeye başladı. Resmi açılış töreni 13 Temmuz 2006 tarihinde gerçekleştirildi. Azeri petrolünün

uluslararası pazarlara taşınmasına ilişkin bu projenin yanında Kazak petrolünün BTC Ham Petrol Boru Hattı üzerinden Ceyhan'a taşınmasına ilişkin anlaşma da 16 Haziran 2006 tarihinde Kazak ve Azeri devlet başkanları arasında imzalandı. Anlaşma ile yılda 25 milyon ton Kazak petrolünün BTC Ham Petrol Boru Hattı üzerinden taşınması öngörülüyor.

4628 sayılı Yasa ile 2001 yılında kurulan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun yapısı ve uygulamaları 2006 yılında tartışılmaya başlandı. EPDK'nın, 31 Ağustos 2006 tarihinde açıkladığı 28 dağıtım şirketine 1 milyar 667 milyon YTL cezanın geri alınıp alınmaması 2006 yılının en çok tartışılan konularından birini oluşturdu. Açılan davalar, 2007 yılında da bu konunun gündemden düşmeyeceğini gösterdi.

Kaçak akaryakıt kullanımının önlenmesini amaçlayan ulusal marker (İŞARETR) uygulaması da 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren başlatıldı.

Doğalgaz Tüketimi Arttı

Yerli kaynakların değerlendirileceği söylemlerine karşın doğalgazın elektrik üretimindeki ağırlığını sürdürdüğü 2006 yılında doğalgaz, hem fiyatlar, hem de arz güvenliği açısından tartışmaların odağında yer alan konu başlığını oluşturdu.

Türkiye'nin ısınma ve elektrik üretimi amacıyla doğalgaz tüketimindeki artış eğilimi 2006 yılında devam etti. Yılın ilk 11 ayında 27 milyar 187 milyon metreküpe ulaşarak, 2005'in 26 milyar 685 bin metreküp yıllık tüketimini geride bıraktı. Aralık rakamlarının da eklenmesiyle, 2006 tüketiminin 30 milyar metreküpü aşması bekleniyor.

Dünya gündeminde önemli bir yer tutan petrol fiyatlarındaki artışlar, Türkiye'nin enerji bağımlılığı yüksek bir ülke olması, petrol fiyatlarının doğalgaz fiyatlarına yansımaları ve ülkenin cari açık sorununda enerji ithalatının

önemli bir yer tutması nedeniyle daha can yakıcı bir şekilde hissedildi. Türkiye'nin doğalgaz dışalımında ödediği bedel, 1000 metreküp için 300 dolara ulaşırken, yurtiçinde yapılan zamlarla doğalgaz satış fiyatları yüzde 29.86 oranında arttı. Son iki yılın fiyat artış oranı ise yüzde 63.11'e ulaştı.

Türkiye'nin doğalgaz dışalımında Rusya (yüzde 62.59) ve İran'a (yüzde 19.79) bağımlılığı da devam etti. Ocak 2006'da Rusya-Ukrayna arasındaki sorunlar nedeniyle Ukrayna-Moldova-Romanya-Bulgaristan üzerinden gelen Rus gazındaki azalma, sanayi ve elektrik üretim tesislerine verilen gazda ciddi kesintilere yol açtı. Bu yılın ilk günlerinde, İran gazında da kesilme oldu ve İran aksatarak sürdürdüğü gaz sevkiyatını birkaç gün durdurduktan sonra, kısıntılı olarak yeniden başlattı. 2006 yılında gelmesi beklenen Azeri gazının gel-

mesi ise 2007'ye kaldı. Bu kaynaktan gelecek olan gazın da Gürcistan'ın ve Azerbaycan'ın iç talepleri yüzünden, sözleşmelerde öngörülen miktarların altında kalması söz konusu.

TPAO'nun Silivri Doğalgaz Depolama Tesisi yatırımı bir yıl daha gecikti ve devreye alınması 2007'ye kaldı. BOTAŞ'ın Tuzgölü Doğalgaz Depolama Tesislerinin detay mühendislik ve müşavirlik ihalesi sonuçlandı. Yapım ihalelerinin 2007 ve izleyen yıllarda yapılması öngörülüyor. BOTAŞ yıllardır atıl duran Egegaz LNG terminalini kiralarak, Ege Bölgesi'nin gaz ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanmaya başladı.

Kentlerde doğalgaz kullanımı yaygınlaştırıldı. Doğalgaz lisans ihalesi sonuçlanan il sayısı 48'e varırken, konutlarda doğalgaz kullanılan il sayısı 34'e yükseldi. Yine de doğalgaz tüketimi içinde elektrik üretiminin payı başı çekti ve elektrik üretimi için kullanılan doğalgazın toplam tüketim içinde 2005'te yüzde 57.45 olan payı, 2006'nın ilk 11 ayında yüzde 55.81 olarak gerçekleşti. Aynı dönemde konutların payı yüzde 22.28, sanayinin payı ise yüzde 21.33 olurken, gübrenin payı ise yalnızca yüzde 0.58 oranında kaldı.

Karanlıkta Kalma Riski

1 Temmuz'da otoprodüktör santralleri başta olmak üzere özel sektör santrallerinin devreye girmemeleriyle 13 ilde birden yaşanan 6 saatlik elektrik kesintisi, ardından 2007 ve 2008 yılları için yapılan "Türkiye karanlıkta kalacak" uyarıları 2006 yılına damgasını vurdu. Özel sektör santrallerinin doğalgaz fiyat artışı gerekçesiyle istedikleri zam talebi dolaylı bir şekilde 1 Ağustos 2006 tarihinden itibaren nakdi olarak yürürlüğe giren Dengeleme ve Uzlaştırma Sistemi'yle karşılandı. "Elektrik sektörünün piyasalaştırılmasında devrim" olarak sunulan Dengeleme ve Uzlaştırma

sistemi, elektrik kurumları arasındaki mali borç sarmalını derinleştirirken, elektrik fiyatlarına zam baskısını gündeme oturttu. Dengeleme ve uzlaştırma sistemi ile serbest tüketici konumunda olan sanayi kuruluşlarının elektrik fiyatları doğrudan zamlandı. TETAŞ, TEDAŞ'a satış fiyatını önce yüzde 23.9, 2007 yılından

itibaren geçerli olmak üzere de yüzde 8 oranında artırdı. Yılın ikinci yarısı elektrik fiyatlarına tüketicilere yansıtılacak bir zam yapıp yapılmayacağı tartışmasıyla geçti. Elektrik dağıtım ihalelerine girecek şirketler ve bu şirketler adına Özelleştirme İdaresi, dağıtım şirketlerinin elektrik satış fiyatlarının arttırılmasını istediler.

Yaklaşan seçimler öncesinde zam kararı almak istemeyen hükümet, 2007 yılının başında elektrik dağıtım ihalelerinin iptal edildiğini açıkladı.

Bu yılın ilk 9 ayında 130 bin 609 gigavatsaatlik brüt elektrik enerjisi üretilirken, 95 bin 376 gigavatsaatlik elektrik tüketildi. Bu tüketimin yüzde 41.58 ile büyük bölümü sanayi ve otoprodüktörler tarafından, yüzde 25.5'lik bölümü mesken aboneleri, yüzde 15.09'u ticarethaneler, yüzde 4.16'sı resmi daireler tarafından gerçekleştirilirken, yüzde 2.19'u sokak aydınlatması amacıyla kullanıldı.

Yılın ilk 3 çeyreğinde elektrik üretiminin yüzde 48.46'sı kamu santralleri tarafından sağlanırken, yüzde 42.28'i üretim şirketleri, yüzde 9.26'sı otoprodüktörler olmak üzere yüzde 51.54'ü özel sektör tarafından üretilirdi. 2006 yılının ilk 9 ayında doğalgaz santralleri, ülkenin toplam kurulu gücündeki payı yüzde 31.6 olmasına

karşın ülke elektrik üretiminin yüzde 44'ünü gerçekleştirdi.

Türkiye'nin geçmiş dönemde yaptığı elektrik alanındaki özelleştirme uygulamaları nedeniyle ödediği fatura 2006 yılında yükselmeye devam ederken, yeni tahkim cezaları da eklendi. Bakanlığın açıklamasına göre, üretim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının devri ile Yap-İşlet-Devret projeleri için açılan 18 tahkim davasında yaklaşık 1.8 milyar dolarlık tazminat talep ediliyor. Bu davalardan 178.6 milyon dolarlık tazminat ödenmesi kesinleşirken, 844.6 milyon dolarlık tazminat talebinin reddedildiği açıklandı. Bunların dışında ÇEAŞ ve Kepez hisselerine sahip olduğunu ileri süren Libenanco şirketinin açtığı 10.1 milyar dolarlık tahkim dava süreci de başladı.

Ülke gündemine 2005 yılında yeniden sokulan nükleer santral kurma girişimi de, 2006 yılında TBMM'ye

sunulan tasarı ile hızlandırıldı. Sinop ve Akkuyu'da düzenlenen mitinglerle nükleer santral kurma girişimleri protesto edilirken, hükümet 2007'in ilk ayında nükleer santral kurulumuna ilişkin yasa tasarısının TBMM'deki görüşme sürecini başlattı. Tasarı, CHP'lilerin kameramanların dışarı çıkarılmak istenmesi üzerine terk ettiği Çevre Komisyonu'nda 17 Ocak 2007 tarihinde kabul edildi.

Türkiye'nin elektrik enerjisi tüketiminin 2005 yılındaki 161.9 milyar kilovatsaat düzeyinden 2006 yılında 173 milyar kilovatsaate çıkmış olduğu tahmin ediliyor. Resmi verilere göre linyitten elde edilecek elektrik enerjisi üretim potansiyeli yıllık 120 milyar kilovatsaat düzeyinde olmasına karşın, bu potansiyelin yüzde 35'ine denk gelen yıllık 42 milyar kilovatsaatlik bölümü kullanılıyor. Taşkömüründe ise 11 milyar kilovatsaatlik yıllık üretim potansiyeline karşın 3.1 milyar kilovatsaatlik üretimle yüzde 32'si değerlendiriliyor. ■

